

Тема: Географічне положення (фізико-географічне, економіко-географічне, політико-географічне). Геополітика.

Мета: продовжити формувати поняття про географічне положення (ФГП, ЕГП, ПГП) країни , формувати вміння давати оцінку географічному положенню України, навчити учнів розрізняти фізико – економіко – політико - географічне положення держави, з'ясувати крайні точки країни, географічний центр; продовжити роботу з фізичною картою, закріпити уміння учнів визначати координати крайніх точок, протяжність території у градусах і кілометрах, продовжити роботу з контурними картами, виховувати почуття гордості за свою Батьківщину.

Тип уроку: комбінований

Обладнання: фізична карта України, Політична карта світу, карта Європи, атласи

Ключові поняття: географічне положення, фізико-географічне, економ-географічне, політико-географічне, геополітика

Хід уроку

I. Організація класу

II. Актуалізація опорних знань

Геодиктант

1. територія з визначеними кордонами і населенням, яка може бути залежною або незалежною...
2. країни, населення яких позбавлене державності, економічної й політичної самостійності, а економічні ресурси контролюються владою іноземної держави...
3. форма правління, яка характеризується верховенством єдиної держави над адміністративно-територіальними одиницями...
4. якщо глава церкви і глава держави одна особа, монархію називають....
5. держави, незалежність яких не визнається більшістю держав світу...
6. води Світового океану, прилеглі до суходолу країни в межах 12 морських миль...
7. незалежна (суверенна) країна з певною територією, господарством і політичною владою...
8. держава, яка володіє колоніями.....
9. у конституційних монархіях законодавча влада належить....
10. скільки етапів включає формування політичної карти світу...

III. Мотивація навчальних знань

На політичній карті країни позначені певним кольором. Яке це має значення?

Кожна країна на карті має свою адресу.

Чому важливо знати географічне положення території?

IV. Вивчення нового матеріалу

Географічне положення – положення певного географічного об'єкта щодо поверхні Землі та інших об'єктів.

Географічне положення включає фізико – економіко і політико – географічне положення території.

Робота із фізичною картою з використанням плану характеристики фізико – географічного положення, виконання практичної роботи.

План вивчення фізико – географічного положення держави:

1. На якому материку та в якій його частині розташована.
2. Між якими паралелями та меридіанами розташована країна.
3. Крайні точки.
4. Розміри.
5. Протяжність з півночі на південь і з заходу на схід.
6. Країни з якими межує.
7. Якими морями омивається.
8. Течії, острови.
9. Теплові, кліматичні, годинні пояси, природні зони
10. Розміщення відносно найбільших форм рельєфу, річок.

Крайні точки України.:

Пн. – с. Грем'яч (52° 22' пн. ш., 33°11' сх. д.)

Пд. - м. Сарич (44°23' пн. ш., 33°44' сх. д.)

Зх. – м. Чоп (48°05' пн. ш., 22°08' сх. д.)

Сх. – с. Червона Зірка (49°15' пн. ш., 40°13' сх. д.)

Площа:

603,7 тис км² – І м у Європі, це на 13,2% більше ніж Франція. Займає 0,6% площі суші, 40м в світі.

5. Протяжність території:

З півночі на південь – 8° 893 км

З заходу на схід – 18° 1316 км

Існують різні методики визначення географічного центру території:

1) смт. Добровеличківка – за серединним положенням між паралелями крайніх північної і південної точок і між меридіанами крайніх східної і західної точок;

2) північна околиця с. Мар'янівка Шполянського району Черкаської області, або точка в 2 км на захід від м. Ватутіне Черкаської області – за різними складними математичними методиками, що враховують різні особливості конфігурації території України.

Загальна протяжність кордонів України – 6500км, з них 1050 км – морські. Найбільший сухопутний кордон на сході і північному сході з Росією (2500 км). Значна протяжність кордонів України, їх доступність з погляду фізико – географічних умов, добросусідські стосунки з країнами, врегульовані спеціальними договорами, створюють передумови для розвитку всесторонніх економічних і політичних зв'язків.

ЕГП – це відношення певної країни до інших країн, що мають вплив на її економічний розвиток.

Робота з картою із використанням плану характеристики ЕГП країни

План характеристики ЕГП країни

1. Положення на території материка.
2. Економічне оточення (сусідське положення).
3. Фізико – географічне положення.
4. Положення до фізико – географічних об'єктів, які мають економічне значення:
  - а) водних ресурсів;
  - б) ґрунтово – кліматичних ресурсів;
  - в) лісових ресурсів;
  - г) паливно – енергетичних ресурсів;
  - д) мінерально – сировинних ресурсів;
  - е) будівельних матеріалів;
  - є) економічних районів, центрів.
5. Положення по відношенню до транспортних шляхів міжнародного значення.
6. Політико – географічне положення.

Сусідське оточення:

Всі сусідні з Україною держави мають невисокі показники соціально – економічного розвитку, є постсоціалістичними країнами з перехідною економікою. Найближчими до України високорозвиненими країнами є Німеччина й Австрія.

Україна має широкий вихід до Чорного та Азовського морів. Берегова лінія в межах України досить розчленована зручними затоками, лиманами, бухтами придатними для спорудження портів. Все це сприяє розвитку морського судноплавства. Чорним морем Україна має доступ до Балканського півострова, Туреччини і Грузії, а далі до великих регіонів Близького Сходу й Прикаспію, які є перспективними щодо всестороннього економічного співробітництва і, насамперед, постачання в Україну нафти та природного газу. Приморське положення України забезпечує їй також прямий вихід до основних центрів світової економіки. Морський простір України відкритий для судноплавства.

Транспортне положення:

Україна має надзвичайно вигідне транспортне положення, на перехресті транспортних шляхів. Таке положення дозволяє отримувати прибутки за рахунок оплати перевезень товарів і пасажирів.

Україна знаходиться в Центральній-Східній Європі на перехресті важливих транспортних шляхів між державами і континентами. Вона межує з багатьма країнами і має вихід до Чорного і Азовського морів. Це дає змогу підтримувати морські транспортні зв'язки з Росією, Грузією, Туреччиною, Болгарією, Румунією, а через протоки Босфор і Дарданелли виходити у Світовий океан. Річковим транспортом по Дунаю Україна зв'язана з державами Центральної Європи. Дніпро дає вихід до Білорусі. Доступні гірські перевали Українських Карпат не створюють значних труднощів для різних сухопутних видів транспорту. Вигідне економіко-географічне положення України щодо сусідніх держав Західної Європи, Прибалтики, Російської Федерації, Білорусі, Молдови, країн Близького і Середнього Сходу, Північної і Східної Африки при сприятливому політичному кліматі може бути широко використане для транзитних перевезень вантажів і пасажирів багатьма видами транспорту. Це дуже вигідно Україні та державам, які використовуватимуть короткий шлях через її територію. Інтенсивність транзитних перевезень через нашу країну завдяки "потеплінню" політичного клімату в Європі та світі зростатиме.

Політико – географічне положення – місце країни на політичній карті світу відносно інших держав, центрів економічного і політичного впливу.

Близькість України до джерел регіональних конфліктів (Росія, Молдова, країни Близького Сходу) негативно впливають на стабільність розвитку. Сусідство з Польщею, головними «воротами» України в Європу, розвиток культури, політичних і економічних зв'язків є пріоритетними у зовнішніх відношеннях України.

Для України важливий і «турецький фактор» ПГП України. Україна разом із Туреччиною організувала Чорноморську економічну асоціацію країн.

Україна є «буферною зоною» між Західною Європою й Росією, що не завжди має позитивне значення. Питання щодо кордону з Росією в межах акваторії Азовського моря, розподіл Чорноморського флоту, маяків теж несприятливо впливають на безпечний розвиток країни, тому геополітичне положення України є складним.

Геополітичне положення країни — це положення держави щодо інших країн з точки зору її загальнополітичних, економічних і військово-стратегічних інтересів, їхньої масштабності, стабільності, надійності, перспективності. Поява на політичній карті Європи великої незалежної України змінила геополітичні реалії Європи і світу. Це зумовлено тим, що наша країна має значний високоосвічений людський потенціал, великі можливості промислового і сільськогосподарського розвитку, а також вигідне географічне положення. Геополітичне положення України сприяє її об'єднанню з багатьма державами за принципом спільності політичних та економічних інтересів з метою забезпечення вищої ефективності виробництва і посилення обороноздатності, проведенню багатовекторної політичної і взаємовигідної економічної політики

Негативні особливості геополітичного положення України:

1. Україна фактично стала буферною (перехідною) державою між країнами НАТО на заході і Російською Федерацією на сході і північному сході. Це може створювати багато нових непростих проблем у стосунках з сусідами — економічних, політичних, військових.

2. Україна розміщена поблизу традиційних вогнищ політичної і військової напруженості (Балкани, Північний Кавказ, Закавказзя, Близький і Середній Схід). Це до

певної міри погіршує геополітичну ситуацію у прилеглих чи близько розташованих регіонах, у тому числі в нашій державі.

Геополітичне положення України в Центрально-Східній Європі визначає її винятково важливу роль у розв'язанні ключових економічних і політичних проблем усього континенту. Геополітичні інтереси України розширюються, поглиблюється її співробітництво з тепер незалежними країнами, що входили до складу колишнього СРСР, державами Центральної та Західної Європи, Сполученими Штатами Америки, Китаю.

Істотним аспектом геополітичного положення країни є її безпосереднє (сусідське) оточення. Близько 40% протяжності державних кордонів приходить на Росію. Між територіями Росії та України склалася система сухопутних, водних та повітряних шляхів сполучення, обидві країни пов'язує історичне минуле, яке обумовило проживання великої кількості російськомовного населення в Україні та декількох мільйонів українців у Росії. Західні сусіди України — Польща, Угорщина, Румунія і Словаччина — перебувають у сфері впливу Європейського Союзу та НАТО. Україна, обравши вектором своєї зовнішньої політики європейську інтеграцію, активно співробітничала з європейськими країнами у різних галузях господарства. Негативними рисами сусідського положення України є розташування в безпосередній близькості від її кордонів самопроголошеної Придністровської республіки на території Молдови, яка може розглядатися як потенційна «гаряча точка».

V. Узагальнююче повторення

- Назвіть факти, які характеризують фізико-географічне положення України.
- Назвіть факти, які характеризують економіко-географічне положення України.
- Назвіть факти, які характеризують економіко-географічне положення України.

Дослідження

Тема. Порівняльна оцінка географічного положення України з країнами світу

Мета: розвинути та закріпити вміння:

- оцінювати географічне положення України порівняно з особливостями географічного положення інших країн світу;
- формувати навички самостійного узагальнення отриманої інформації та формулювання відповідних висновків.

Обладнання: шкільні навчальні географічні атласи, лінійка, простий і кольорові олівці, контурна карта Європи.

VI. Домашнє завдання

Опрацювати параграф 10, знати географічну номенклатуру, підготувати контурну карту

